

SIMPSIÖ

Simpsio on kvartsiittikalliovuori, joka on syntynyt lähes kaksi miljardia vuotta sitten vuoripoimutuksessa. Kvartsiitin kovuudesta johtuen lukuisien jääkausien kulutukseen ei ole pyyhkinyt Simpsiötä olemattomiin. Simpsiö on ns. jäännösvuori, joka kohoaa 132 metriä merenpinnan yläpuolelle ja 100 metriä yli ympäröivän lakeuden. Simpsiö on ainutlaatuinen alue Etelä-Pohjanmaalla ja suuret korkeuserot tekevät siitä erilaisen.

Myös luonto sekä lajisto poikkeavat tavanomaisesta metsäluonnosta. Simpsiöllä sijaitsee suojelualue, joka kuuluu lehtojensuojeluohjelmaan ja Natura2000-suojeluohjelmaan. Rinteiden rehevissä taskuissa sekä puronvarsilla sijaitsee lehtolaikkujen muodostama kokonaisuus. Kasvillisuus on erittäin monipuolista kuivaa ja tuoretta rinne- ja kallionaluslehtoa sekä kosteaa puronvarsilehtoa ja lehtokorpea. Alueen hyönteis- ja lintulajisto on monipuolinen ja siellä esiintyy myös uhanalaisia lajeja. Rehevät pienet suoalueet, karut kalliot, louhikot ja kilpikaarnamänniköt tuovat vaihtelua luontoon. Rytilampi on keskeinen virkistysalue ja linnuston pesimä- ja levähdyspaikka.

Simpsion historia on rikas. Simpsiötä pidettiin menneisyydessä pelottavana paikkana sen rinteessä vielä 1700-luvulla käytössä olleen mestauspaikan takia. Simpsiöllä on roolinsa myös kansataruissa. Tarinat jättiläismies Tohnin äijästä ja vuoren peikoista ovat ainakin osin tarua. On kuitenkin totta, että Simpsion yli on kulkenut Toysästä alkanut ikivanha kirkkotie Kyrön kirkkoon. Polun sanotaan olleen olemassa jo 1300-luvulla. Simpsiö-nimen alkuperä on jäänyt arvailujen varaan. Joidenkin tarinoiden mukaan Simpsion huipulla olisi ollut järvi, jonka ruotsinkielisestä nimestä "Simsjö":stä eli uimajärvestä olisi johdettu suomenkielinen nimi. On myös arveltu, että vuorella vierailut piispa Hemming olisi nimennyt paikan Raamatun Simsonin mukaan. Piispa on levähtänyt rinteessä kivellä, joka tunnetaan yhä Piispanpenkinä.

VUORIPOIMUTUS

VUORI SYNTYY TÖRMÄYKSESTÄ

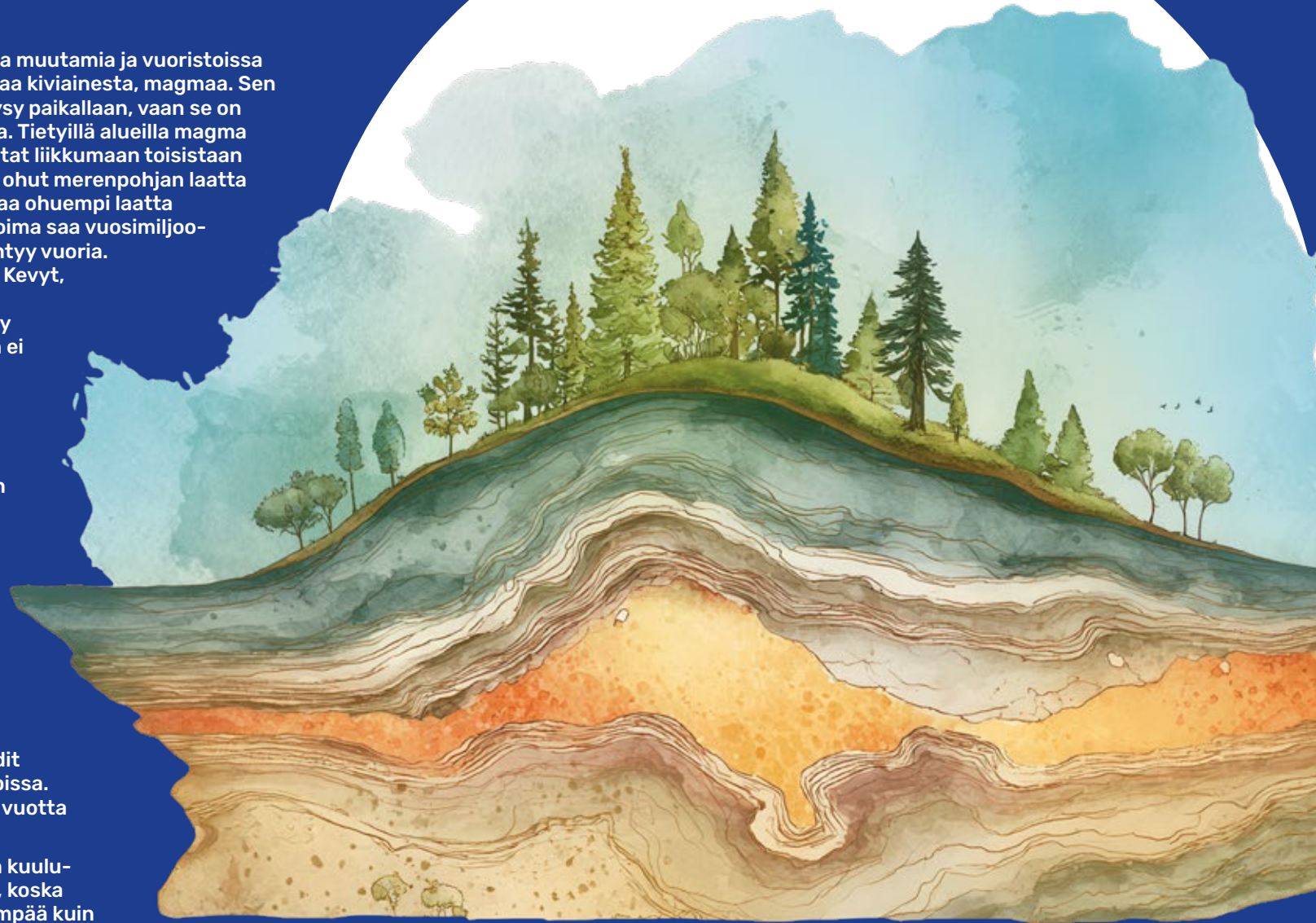
Maapallon kova kivikehä on ohut, meren pohjassa muutamia ja vuoristoissa muutamia kymmeniä kilometrejä tulikuumaa sulaa kiviainesta, magmaa. Sen päällä mannerlaatat kelluvat. Sula kiviaines ei pysy paikallaan, vaan se on jatkuvassa liikkeessä kuin kiehuva vesi kattilassa. Tietyillä alueilla magma nousee jatkuvasti ylöspäin. Tämä saa mannerlaatat liikkumaan toisistaan pois päin ja se johtaa törmäykseen toisaalla. Kun ohut merenpohjan laatta törmää paksumpaan mantereiseen laattaan, alkaa ohuempi laatta työntyä paksumman alle. Käsittämätön työntövoima saa vuosimiljoonien aikana maan poimuttumaan kurttuun ja syntyy vuoria. Ohuempi laatta sulaa painuessaan maan sisään. Kevyt, sula kiviaines löytää kivistä repeämän, josta se pääsee ylös maan pinnalle. Tähän kohtaan syntyy tulivuori. Laatat ovat rosopintaisia ja liukuminen ei tapahdu kuin voideltuna.

HIDAS MUUTOS

Kappaleet jumittuvat välillä toisiinsa kiinni ja kun lukitus vihdoinkin purkautuu, se tapahtuu rajusti maanjäristyksenä. Suomi ei sijaitse mannerlaattojen törmäysalueella, eikä täällä sen vuoksi ole teräväpiirteisiä vuoristoja, tulivuoria tai rajuja maanjäristyksiä.

Vuoripoimutus tapahtuu äärimmäisen hitaasti ja vuorten synty kestää miljoonia vuosia. Vanhat vuoret ovat matalia ja loiva-piirteisiä, vuosimiljoonien säiden aiheuttaman kulutuksen seurauksena. Suomenkin alueella on ollut joskus Alppien kaltaisia vuoria, Svekofennidit Etelä-Suomessa ja Karelidit Itä-Suomessa ja Lapissa. Nämä molemmat syntyivät noin 2000 miljoonaa vuotta sitten.

Simpsio on tynkä muinaisesta, Svekofennideihin kuuluneesta vuoresta. Simpsio on näkyvissä edelleen, koska sen kiviaine, kvartsiitti, on kovempaa ja kestävämpää kuin ympäröivien alueiden kivilajit.

LAPUA

Reitin kunnossapidosta vastaa Lapuan kaupunki
Puh. 06 438 4111
lapua.fi/simpson-ulkoilureitit/

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEHCIRÄÐDEHUS

Lapuan lähivirkistysalueiden kunnostus- ja kehittämishanke saa rahoitusta hallitusohjelman Suomi liikkeelle -ohjelmasta, jonka tavoitteena on lisätä liikkumista jokaisessa ikäryhmässä.

VESI VIRTAA NOROISSA

NORO ON PUROA PIENEMPI VESIUOMA

Norot ovat vesilain määritelmän mukaan puroa pienempiä, valuma-alueeltaan alle 10 neliökilometrin vesiuomia. Norot poikkeavat puroista lähinnä pienemmän koon ja vähäisemmän virtaaman perusteella. Norot ovat pääsääntöisesti kausikuivia.

Norot ovat merkittäviä pienvesieliöistöjä, ja niitä löytyy erityisesti luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaista ympäristöistä, kuten lehdoista, luhdista ja korvista.

PIENVESIEN MERKITYS JA UHANALAISUUS

Pienvedet, kuten norot, ovat Suomessa vähentyneet muun muassa maa- ja metsätalouden vuoksi. Norot ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden kannalta ja tarjoavat elinympäristön monille eliöille. Norojen lähiympäristö on usein kostea ja viileä ja tarjoaa suojaa monille kasveille ja eläimille, mikä tekee noroista ainutlaatuisia kokonaisuuksia luonnossa.

Lähde: Tapio Palvelut Oy - Metsäammattilaisen pienvesiopas

VESI VIRTAA NOROISSA

NORO ON PUROA PIENEMPI VESIUOMA

Norot ovat vesilain määritelmän mukaan puroa pienempiä, valuma-alueeltaan alle 10 neliökilometrin vesiuomia. Norot poikkeavat puroista lähinnä pienemmän koon ja vähäisemmän virtaaman perusteella. Norot ovat pääsääntöisesti kausikuivia.

Norot ovat merkittäviä pienvesieliöistöjä, ja niitä löytyy erityisesti luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaista ympäristöistä, kuten lehdoista, luhdista ja korvista.

PIENVESIEN MERKITYS JA UHANALAISUUS

Pienvedet, kuten norot, ovat Suomessa vähentyneet muun muassa maa- ja metsätalouden vuoksi. Norot ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden kannalta ja tarjoavat elinympäristön monille eliöille. Norojen lähiympäristö on usein kostea ja viileä ja tarjoaa suojaa monille kasveille ja eläimille, mikä tekee noroista ainutlaatuisia kokonaisuuksia luonnossa.

*Lähde: Tapio Palvelut Oy -
Metsäammattilaisen pienvesiopas*

VAPUNVIETTOA RYTILAMMEN VAPPUKALLIOLLA

Rytilammella ovat paikalliset käyneet vappua viettämässä ainakin 1920-luvulta asti. Rantakallioille kukin perhe teki kivistä oman nuotiokehänsä. Perheillä on edelleenkin tapana viettää kevätpäivää vappukalliolle eväitä nauttien. Tänä päivänä avotulta tehtäessä tulee käyttää merkittyjä ja huollettuja tulentekopaikkoja. Tulenteko muualla kuin siihen osoitetulla paikalla vaatii maanomistajan luvan.

RYTILAMPI

VEDENOTTOA VARTEN PADOTTU TEKOLAMPI

Rytilampi ei ole luonnon lampi, vaan aikoinaan jo 1930-luvulla Simpsiön vesiosuuskunnan vedenottoa varten padottu tekolampi. Vesi tulee lampeen yläpuolisilta valuma-alueilta ja osittain lähdepohjavetenä. Vesiosuuskunta juoksutti lammesta vettä alempana rinteellä oleviin säiliöihin. Säiliöistä on edelleen jaettu vettä puuputkistojen kautta alapuolisille maa- ja omakotitalouksille. Vähitellen taloudet ovat liittyneet kaupungin vesihuoltoverkkoon. Rytilampi on vuosien varrella kasvanut umpeen ja sitä on kunnostettu ruop-
paamalla.

JÄRVIRUOKO *Phragmites australis*

Järviruoko, josta käytetään myös nimeä ryti, on heinien jättiläinen ja Suomen ainoa ruokolaji. Pisimmät järviruo'ot ovat yli 4 metrin mittaisia. Järviruoko on monivuotinen ruoho, jossa on ontto korsi. Elokuussa ilmestyvät kämmenen kokoiset tuuheat röyhyt eli kukinnot korren päähän. Se lisääntyy tehokkaasti sekä juurakon haaroista että siemenistä, jotka leviävät tuulen mukana pitkin lumen ja jään pintaa.

Järviruoko on hyötynyt vesistöjen rehevöitymisestä ja se onkin paikoin vallannut täysin meren- ja järven-
rannat. Luonnon monimuotoisuuden kannalta järviruo'ikot ovat tärkeitä etenkin linnustolle. Kaulushaikara, pajusirkku, ruskosuohaukka ja monet kerttuset ovat suuresti riippuvaisia ruo'ikoista. Muuttoaikana ruo'ikko on tärkeä lintujen ravintopaikka sillä hyönteisten määrä on valtava.

Järviruo'on käyttö on ikivanhaa ja hyvin monipuolista. Ruo'osta on tehty kattoja ja sitä on käytetty eristeenä, energian lähteenä, kuivikkeena ja karjan rehuna. Ruokoa on käytetty lankojen värjäykseen, paperin valmistukseen, mattoihin ja himmeleihin. Röyhyjä on käytetty tyynyjen ja patjojen täytteenä.

Yksinkertainen paimenhuilu oli vähäsävelinen ruokopilli. Paimenet käyttivät huilua pitäääkseen pedot loitolla ja antaakseen toisille merkkejä. Ruokopillillä on säestetty myös itkuvirsiä ja runolauluja.

LEHTOPENSAAT – KASVIEN AATELISET

LEHTOKUUSAMA

Lonicera xylosteum - Skogstry - Dwarf honeysuckle

Lehtokuusama on rehevien lehtometsien matala, puuvartinen pensas. Alkukesästä se koristaa metsää vaaleankellertävillä tuoksuvilla kukilla houkutellen myös hyönteisiä paikalle. Loppukesästä kypsyvät punaiset, kiiltävät marjat. Marjat kasvavat pareittain ja ovat tyvestä kasvaneet yhteen. Ontot oksat harittavat ja kasvavat vastakkain. Kuori on vaaleanharmaata.

Kauniin kasvutapansa takia kuusamaa käytetään usein myös koristekasvina. Koristekasviksi lapsiperheen pihaan se ei ole paras vaihtoehto, sillä sen kauniin punaiset marjat näyttävät houkuttelevilta, mutta sisältävät myrkkyä. Kuusama oli entisajan monikäyttöinen pensas. Kovasta puuaineksesta on tehty mm. heinäharavan piikkejä sekä naisten hius- ja vaatesolkia.

METSÄRUUSU

Rosa majalis - Kanelros - Cinnamon rose

Ruusuja on arvostettu kautta aikojen kauniiden kukkiensa ja ennen kaikkea tuoksunsa ansiosta. Metsäruusu ja muut villiruusut kasvavat lehdoissa ja metsän reunoissa. Metsäruusu voi kasvaa myös kuivilla paikoilla, jolloin se jää varpumaisen matalaksi, mutta kukkii silti usein runsaasti. Se muodostaa tiheitä pensaikkoja ja sopii hyvin puutarhakasviksi. Metsäruusu kukkii kesä-heinäkuussa. Sen varsi on kanelinruskea ja vaaleanpunaisten terälehtien kärjessä on lovi. Piikkejä on kahdenlaisia; vanhoissa versoissa ohuita ja kukkaversossa kaarevia. Syksyllä valmistuvat kiulukat eli ruusunmarjat, jotka sisältävät C-vitamiinia enemmän kuin mikään muu kotimainen kasvi.

VUORENPEIKKOJEN VALTA JA PIISPA HEMMING

PEIKKOJEN VALTA JA UHRIRÖYKKIÖ

Tarinoiden mukaan Simpsiön korkeimmalla kohdalla, Kyröön vievän kirkkopolun varrella, on ollut kasalle heitetyistä kivistä koostuva uhripaikka. Polku ja uhripaikka ovat molemmat todennäköisesti peräisin jo pakanallisilta ajoilta. Tähän uhripaikkaan ei liittynyt kuitenkaan verenvuodatusta, vaan siihen heitettiin lantteja tyynnyttämään vuorella asuvia vuorenpeikkoja.

Peikkojen vallan sanottiin olevan mahdoton, ja jos Simpsiön ylittäjä ei lanttia heittäisi, ei pääsisi kulkemaan eteen eikä taaksepäin. Kerran joku rohkea oli kuitenkin kulkeilla ilman lanttia ja heitti kasalle vain kiven. Mitään pahaa ei kulkijalle tapahtunut, ja tästä lähtien uhrattiinkin vain kiviä, joista sitten kertyi ajan kuluessa iso kasa. Väitetään kuitenkin, että kiviä seasta on joskus löydetty lantteja. Uhriröykkiö on Simpsiöltä kuitenkin hävitetty.

PIISPANPENKKI

Tarinat kertovat edelleen, että Turun piispa Hemming oli kuullut tästä peikkojen vallasta Simpsiöllä ja päätti lähteä niiden valtaa nujertamaan. Niin Hemming piti uhriröykkiön lähellä saarnan vuorenpeikoille, jotka tämän jälkeen pakenivat vuoren sisään eivätkä ole sen koommin kulkijoita häirinneet.

Kiivetessään Simpsiön jyrkkää rinnettä piispa väsyi ja istahti nousunsa puolivälissä lepäämään sopivalle kivipaadelle. Tämä paikka tunnetaan yhä Piispanpenkkinä. Varmuutta piispan vierailusta Simpsiöllä ei kuitenkaan ole. Tarinassa peikoista ja piispasta sekoittuu voimakkaasti menneinä vuosikymmeninä tyypillinen pakanauskon tarusto kristinuskon vaikutteisiin.

POIKKIJÖEN PIRUT JA KARKOTUS RUOTSIIN

Simpsiön vuorenpeikoilla on osuutensa myös Lappajärven seudun tarustossa. Poikkijoen pirut olivat myös Simpsiön vuoren väkeä. Lappajärven seudulla nämä pirut olivat häiriköineet ja uhkailleet ihmisiä. Hietojan kuudennusmies, seurakuntalaisten siveellisen ja kirkollisen elämän valvoja, oli kuitenkin rovastin neuvon mukaan onnistunut manaamaan nämä pirut vesisuonia pitkin Ruotsin puolelle. Pirut olivat itse toivoneet voivansa jäädä Simpsiönvuoreen tai Lappajärven Pyhävuoreen, mutta lähteneet kuitenkin kovalla itkulla ja porulla kohti Ruotsia.

LAPUA

Reitin kunnossapidosta vastaa Lapuan kaupunki
Puh. 06 438 4111
lapua.fi/simpsion-ulkoilureitit/

 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

 METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAHCIRÁDDEHUS

Lapuan lähivirkistysalueiden kunnostus- ja kehittämishanke saa rahoitusta hallitusohjelman Suomi liikkeelle -ohjelmasta, jonka tavoitteena on lisätä liikumista jokaisessa ikäryhmässä.

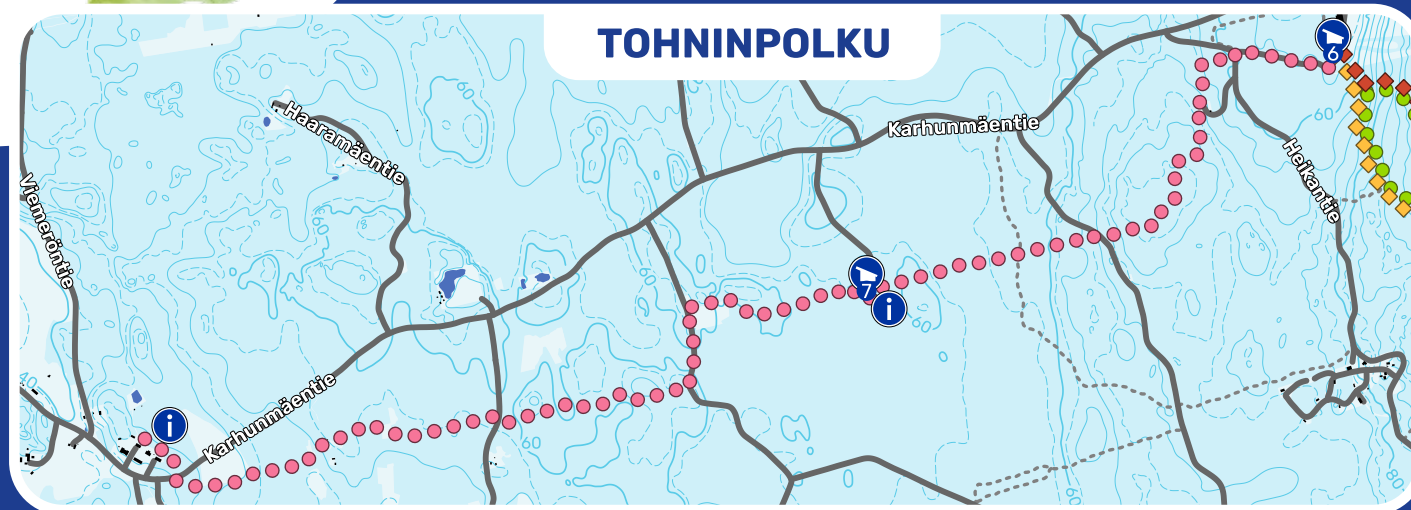
TOHNINPOLKU ON VANHAA KIRKKOTIETÄ

SIMPSIÖLTÄ KARHUNMÄKEEN

Tohninpolku on polkureittiyhteys Simpsiön rinnekeskuksesta Wanhan Karhunmäen vapaa-ajankeskukseen. Polun pituus on 6,3 km. Reitti on paikoin kostea, joten maastojalkineet ovat tarpeen. Reitti on opastettu viitoituksin ja reittipaaluin. Moottoriajoneuvoilla ajo reitillä on kielletty. Puolimatkassa ja rinnekeskuksessa on laavu levähtämistä varten. Karhunmäessä on nuotiopaikka sekä kyläseuran ylläpitämä kota.

TOHNIN- POLUN HISTORIAA

Simpsiön yli on kulkenut satoja vuosia vanha kirkkotie, jota pitkin kuljettiin Isonkyrön kirkkoon. Kirkkotie oli jo olemassa vuonna 1304, jolloin Isonkyrön vanhaa kirkkoa rakennettiin. Kirkkoja oli ennen hyvin harvassa, joten kauimaiset tulijat kävivät kirkossa jalkapatikassa Töysästä asti. Kirkkoa rakensi koko maakunnan väki. Kerrotaan, että mukana oli myös töysäläinen jättiläinen, Tohnin Äijä. Simpsiön rinteessä hän huomasi kauniin kiven, jonka hän vei kirkon rakennustarpeiksi. Kivi oli niin suuri, että tavallisia miehiä sen kantamiseen olisi tarvittu kymmenen. Erästä kiveä Isonkyrön kirkon päädyssä sanotaan Tohnin kiveksi.

LAPUA

Reitin kunnossapidosta vastaa Lapuan kaupunki
Puh. 06 438 4111
lapua.fi/simpsion-ulkouireitit/

 Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

 METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAH CIRÁÐDEHUS

Lapuan lähivirkistysalueiden kunnostus- ja kehittämishanke saa rahoitusta hallitusohjelman Suomi liikkeelle -ohjelmasta, jonka tavoitteena on lisätä liikumista jokaisessa ikäryhmässä.

JULMUUTTA JA VOIMAA

HÄPEÄRANGAISTUS VAROITAVANA ESIMERKKINÄ

Simpsiolä on menneinä vuosisatoina sijainnut mestauspaikka, mutta sen tarkasta paikasta ei ole tietoa. Tietävästi se on sijainnut Kirkonkylän puoleisella rinteellä Kyröön johtavan kirkkopolun varrella. Simpsiolä viimeisen teloituksen sanotaan tapahtuneen vuonna 1770, silloin mestattiin Matti Erkinpoika Hiipakka, joka sai tuomion surmattuaan isänsä. Samalla kerralla mestattiin lapsensa tappanut, nimettömäksi jäänyt nainen.

Menneinä vuosisatoina häpeärangaistukset, joiden äärimmäinen muoto mestaaminen oli, toimivat varoittava esimerkkeinä muulle kansalle. Mestatun irrotettuja ruumiinosia saatettiin jättää näkyville varoitukseksi ja joskus ruumis poltettiin pahan sielun irrottamiseksi ruumiista. Mestattuja ei haudattu kirkkomaahan, mutta omaiset veivät ruumiin pois haudattavaksi.

SIMPSIÖN PYÖVELI

Mestausta, jossa tuomitun kaula katkaistiin kirveellä tai miekalla, kuulostaa armottoman raadolliselta kuolintavalta. Taitava pyöveli suoritti mestauksen siten, että kuolema seurasi välittömästi. Pyöveli saattoi saada kansanjoukon vihan niskaansa, jos isku epäonnistui.

Pyöveli toimi aina tuntemattomaksi naamioituna, koska ammattia pidettiin häpeällisenä ja toimituksiin suostuvia miehiä olikin vaikea löytää. Simpsiolä pyövelin kerrotaan olleen Hägglund Kyröstä. Hyvä pyöveli osasi rauhoittaa tuomittua kertomalla toimituksen olevan nopeasti ohi ja paremman maailman odottavan kuoleman porttien toisella puolella.

TOHNIN ÄIJÄ (myös Tohnisen Äijä)

Etelä-Pohjanmaan kansantarinoiden suosikkiahmo on Tohnin Äijä. Häneen liittyy paljon poikkeuksellisia ja liioiteltuja ominaisuuksia, mutta tarinoiden taustalla on myös todellisuus pohjaa. Voimamies Töysän Tohninmäeltä, erikoinen persoona ja vahva mies, on ollut olemassa.

Tarinoiden Tohnin Äijä oli todella suuri mies. Hänen kylkiluidensa pituudenkin kerrotaan olleen yli kolme kyynärää eli yli 180 cm pitkiä! Kerran Mustasaaren kauppapaikalta ostamansa suuren padan hänen sanotaan laittaneen kotimatkalleen lakiksi päähänsä, kantaneensa 140 litraa suolaa selässään ja käyttäneensä matkasauvana miltei yhdeksän kilon painoista rautatankoa.

Isonkyrön vanhan kirkon rakentaminen oli meneillään jo 1300-luvun alussa. Isonkyrön kirkko oli koko nykyisen Etelä-Pohjanmaan kirkko. Kirkkoon kuljettiin myös Töysästä ikivanhaa kirkkopolkua pitkin yli Simpsiolä. Sen kivillä istuskellen Tohnin Äijä usein lepäili matkaa tehdessään kirkon rakennustyömaalle. Simpsiolä rinteessä hän huomasi kauniin kiven, jonka hän vei kirkon rakennustarpeiksi. Kivi oli niin suuri, että tavallisia miehiä sen kantamiseen olisi tarvittu kymmenen. Tohnin Äijä tiesi, että mitä isomman kiven veisi kirkon rakennustarpeiksi, sitä enemmän saisi syntejä anteeksi. Vieläkin erästä kiveä Isonkyrön vanhan kirkon päädyssä sanotaan Tohnin kiveksi.

OHJEITA KULKIJALLE

1. Alueella ovat voimassa **jokaisenoikeudet**.
2. Maasto on paikoitellen kivinen ja epätasainen, joten jalkineiksi suositellaan tukevia vaelluskenkiä tai kumisaappaita.
3. Kulje polkua pitkin, jotta maasto ei turhaan kulu. Varsinkin jäkäläpeitteiset kallioalueet ovat kulumiselle herkkiä.
4. Tulenteko on sallittu vain siihen osoitetuilla paikoilla. **Maastopalovaroituksen aikana avotulen teko on kielletty.**
5. Noudatathan **roskattoman retkeilyn** periaatetta. Vie tuottamasi roskat mennessäsi.
6. Koirat on pidettävä kiinni. Vapaana koirat voivat pelästyttää muita kulkijoita ja metsän eläimiä.

INSTRUKTIONER FÖR VANDRARE

1. **Allemansrätten** gäller längs leden.
2. Terrängen är ställvis stenig och ojämn och stadiga vandringsskor eller gummistövlar rekommenderas.
3. Följ stigen för att undvika slitage på naturen. Speciellt de lavbeklädda klipporna är känsliga för slitage.
4. Att göra upp eld är tillåtet endast vid eldplatserna. När varning för terrängbrand råder är det förbjudet att göra upp eld.
5. **Skräpfritt friluftsliv!** Ta med er det skräp ni producerar tillbaka hem.
6. Hundar skall hållas kopplade. Lösa hundar kan skrämma andra vandrare och störa vilda djur.

INSTRUCTIONS FOR VISITORS

1. **Every man's right**, giving everyone the right to access and enjoy nature, applies in the area.
2. The terrain is stony and rough in places, so sturdy hiking or rubber boots are recommended.
3. Stay on the marked trails to avoid unnecessary erosion. Especially the lichen covered cliffs are sensitive to erosion.
4. Campfires are only allowed at the campfire site. **Campfires are prohibited if a wild fire warning has been issued.**
5. Comply with the **principle of leaving no traces**; take all your litter with you when you leave.
6. Dogs must be kept on a leash. Unleashed dogs may scare other hikers and wildlife.